

Elia en de weduwe van Sarefat: Verenigd in armoede 1 Koningen 17.8–24

Rev Dr Jos M. Strengholt

Heliopolis 2015; Utrecht 2018; Arnhem-Nijmegen 2018

Ik heb een kantoor aan Road 9; ik loop regelmatig van mijn huis naar dat kantoor, en het is onmogelijk om de vrouwen daar langs de stoeprand niet te zien, terwijl zij papieren zakdoekjes verkopen. Dat is een alternatieve vorm van bedelen. We zien allemaal zulke mensen: vrouwen, oude mannen, straatkinderen, vaak nog geen tieners, die om wat geld of voedsel vragen. En wanneer ik erin sla niet geïrriteerd maar meelevend te zijn, vraag ik mij vaak af:

"Toen God ons ons deel in het leven toebedeelde, hoe ben jij dan in deze ellende terechtgekomen? Wat is er met je gebeurd, en wat heeft zich in je denken afgespeeld dat je ertoe bracht jezelf te vernederen en je over te leveren aan de barmhartigheid van anderen?"

1. Het leven kan chaotisch lijken en vol tegenstrijdigheden

Stel u de situatie voor van de weduwe van Sarefat die wij ontmoeten in het verhaal uit het Oude Testament. Zij had een zoon, misschien zelfs een huishouden met dienaren. En stel u haar ellende voor. In een cultuur waarin het niet gebruikelijk was zwakte toe te geven, bekende zij eerlijk aan een vreemdeling uit een ander land, aan Elia, dat zij ten einde raad was.

De voorraadkamer was leeg. Ze had nog slechts een beetje olie, wat water en wat meel in een kruik. Dat was alles. Hoe moest zij haar zoon en haar huisgenoten voeden? Haar man was gestorven en nu was het einde gekomen. Hoe zou zij deze vreemdeling uit Israël ooit kunnen helpen?

Het had lange tijd niet geregend. De rivierbeddingen waren drooggefallen en de gewassen verdorren op het veld. Ik weet zeker dat de weduwe al haar goden had aangeroepen om hulp, maar zij zwegen.

Sarefat was een dorp niet ver van Sidon, in wat tegenwoordig Libanon heet. Het is nu de kleine Libanese stad Sarafand. In die streek was de godin Astarte zeer populair, maar haar broer Baäl was de belangrijkste god.

Baäl werd beschouwd als de bron van de winterregen, de lentemist en de zomerdauw die de gewassen voedden. Hij beheerste de vruchtbaarheid van het land. Hij was de meest agressieve van de goden en degene van wie de stervelingen het meest afhankelijk waren. Enkele van zijn titels waren: Allerhoogste Heer, Machtigste, Sterke, Heer van de aarde.

Maar deze god van regen en vruchtbaarheid bleek niet zo machtig. Hij antwoordde niet op zijn volk dat hem smeekte met de offers van stieren. Zij gaven hem alles wat zij konden, maar hij gaf geen regen terug. Misschien sliep hij wel, of was hij op reis?

"Onze gebeden en offers hebben niet geholpen; hebben wij dan iets verkeerd gedaan?" moet de weduwe zich hebben afgevraagd. "Waarom overkomen ons deze rampen?"

Elia kon haar wel wat antwoorden geven. Het gebrek aan regen en voedsel kwam niet door de mensen van Libanon. Het kwam door de Israëlieten. Het kwam doordat koning Achab van Israël getrouwd was met de dochter van de heidense koning van Sidon. Die koning heette Ethbaäl, genoemd naar de god van zijn stad.

Koning Achab had een buitenlandse koningin binnengehaald en bovendien een tempel gebouwd voor haar god Baäl. Daarmee had hij de toorn opgewekt van de HEERE, de God van Israël.

Elia, een profeet van de HEERE, was naar koning Achab gegaan en had hem recht in het gezicht gezegd:

"Zo waar de HEERE, de God van Israël, leeft, voor Wiens aangezicht ik sta: er zal deze jaren geen dauw of regen komen, behalve op mijn woord." (vgl. 1 Koningen 17:1)

Volgens de vereerders van Baäl was het geven van dauw en regen het voorrecht van hun god. Maar Elia maakte duidelijk dat er slechts één Schepper is: de God van Israël.

Hij is Degene die ons voedt en onderhoudt. Daarom kwam er een hongersnood over Israël en over het hele Midden-Oosten, juist in de gebieden die men beschouwde als het speelterrein van Baäl, om de koning van Israël te straffen en te tonen dat Baäl volkomen machteloos was.

De God die Israël kende, liet zien dat Hij de ware God van de hele aarde is. Hij was almachtig, zelfs op het grondgebied van andere zogenaamde goden.

Elia begreep dit alles, maar die kennis maakte zijn leven niet gemakkelijker.

Ja, eerst redde God Elia van de woede van Achab door hem onderdak te geven bij een beek. Maar na verloop van tijd stond die beek droog. Dus ook de goede profeet Elia leed; hij die niets verkeerd had gedaan in Gods ogen.

God beval Elia naar Sarefat te gaan, het

centrum van de verering van Astarte en Baäl. Hoe bang moet hij zijn geweest! En daar zou een heidense weduwe voor hem zorgen. Hoe vernederend voor Elia!

Toch ging hij naar Sarefat. En eerlijk gezegd gedroeg hij zichzelf daar ook als een bedelaar.

Ga vandaag naar Road 9 en roep vanaf enkele meters afstand naar een van die arme weduwen:

"Breng mij wat water!"

"Geef mij alstublieft wat brood!"

Wie is dan de bedelaar?

Elia, de dienaar van God, vernederde zich tot dat niveau omdat hij, net als die weduwe, ten einde raad was. Hij had niets te drinken, niets te eten, hij was een vluchteling voor zijn eigen koning Achab en moest overleven op onreine, heidense grond in het land van verfoeilijke goden.

Hoe diep kan een mens zinken?

2. Iemand de schuld geven van de problemen in het leven

Toen de zoon van de weduwe van Sarefat stierf, was haar eerste gedachte:

"Dit komt door mij. Ik word gestraft voor mijn zonden."

Maar zij gaf niet alleen zichzelf de schuld; zij gaf ook Elia de schuld. Zij suggereerde dat als Elia nooit in haar leven was gekomen, de God van Israël haar en haar zonden niet zou hebben opgemerkt, en haar zoon niet zou zijn gestorven.

Wij zijn vaak erg goed in dit schuldspel wanneer er slechte dingen gebeuren met ons of met anderen. Ik denk dat dit samenhangt met ons verlangen om de werkelijkheid iets doorzichtiger te maken. We houden er niet van het gevoel te hebben dat we stuurloos worden rondgeslingerd op een zee van gebeurtenissen zonder te begrijpen wat erachter zit.

Het idee dat we iemand de schuld kunnen geven van onze problemen, of iemand kunnen prijzen wanneer het goed gaat, lijkt diep verankerd te zijn in onze psychologische structuur.

Het is normaal dat we willen begrijpen waarom goede of slechte dingen ons overkomen.

En het is ook heel menselijk te denken dat wanneer wij goed doen, wij gezegend zullen worden, en wanneer wij kwaad doen, wij problemen kunnen verwachten. Alsof een soort universele goddelijke rechtvaardigheid ervoor zou moeten zorgen dat met goede mensen alleen goede dingen gebeuren.

Maar wanneer we kijken naar Elia en de weduwe van Sarefat, blijkt deze eenvoudige levensvisie niet waar te zijn. Het leven en de gebeurtenissen om ons heen lijken niet alleen chaotisch; ze *zijn* vaak ook chaotisch. En op veel van onze "waarom"-vragen hebben wij geen passend antwoord.

Veel mensen besluiten, wanneer zij ontdekken dat zij geen morele logica in het universum kunnen ontdekken, God de schuld te geven. Als wij onszelf of anderen niet kunnen aanwijzen als oorzaak van onze problemen, dan kunnen wij altijd nog God de schuld geven.

"God, waarom hebt U mij dit aangedaan? Waarom deze ellende in mijn leven?"

Het vrome antwoord zou natuurlijk zijn om God te verdedigen. Maar dat wil ik niet doen. Allereerst geloof ik dat de goede God heel goed in staat is Zichzelf te verdedigen. En bovendien zouden onze antwoorden waarschijnlijk toch tekortschieten. Wat weten wij uiteindelijk van Gods bestuur van het universum?

Wij weten dat Hij regeert. Hij is immers niet zoals Baäl van Sidon. Onze God is werkelijk almachtig. Hij laat regen en dauw komen, en soms houdt Hij die ook tegen. Hij geeft leven en Hij neemt het ook weer weg.

Maar kunt u God rechtvaardigen door te wijzen op persoonlijke schuld van Elia en de weduwe, alsof dat een voldoende reden zou zijn waarom God hen tot bedelaars maakte?

Misschien in heel algemene zin, want niemand is goed genoeg om God volmaakt te gehoorzamen. Maar in het verhaal dat wij gelezen hebben, horen wij niets over hun persoonlijke schuld. Hun ellende werd veroorzaakt door de zonden van koning Achab, en vanwege Achab bracht God een regionale droogte.

Was de zonde van koning Achab voldoende reden voor het lijden van Elia en de weduwe?

Wat moet je daar nou op zeggen?

Wat was de oorzaak van de aardbeving in Haïti enkele jaren geleden? Waarom liet God de tsunami toe die de kusten van Azië trof en tweehonderdduizend mensen het leven kostte? Waarom liet Hij de Holocaust toe waarbij zes miljoen Joden omkwamen? Waarom stierven twintig miljoen mensen onder het stalinisme? Waarom liet God drieduizend mensen omkomen in New York op 11 september?

Wij hebben geen antwoorden.

Als de morele tekortkomingen van die slachtoffers voor God voldoende reden waren om hen te straffen, dan zou Hij de hele aarde moeten vernietigen. Niemand bereikt een mate van goedheid die ook maar in de buurt komt van wat God behaagt.

Sommigen proberen het probleem van Gods rechtvaardiging op te lossen door zich te richten op Gods liefde ten koste van Zijn macht om te handelen. Zij verdedigen deze liefdevolle God door de verantwoordelijkheid voor verschrikkelijke gebeurtenissen buiten Hem te leggen: bij de duivel, bij mensen of zelfs bij de natuur als een bijna onafhankelijke macht.

Dat kan een goedbedoelde poging zijn om God te helpen, maar in dat proces maken wij van Hem een vriendelijke grootvader die de wereld liefheeft en haar beter wil maken, maar die daarvoor onze hulp nodig heeft.

Dat kan God misschien vrijwaren van onze kritiek dat Hij geen morele rechtvaardigheid in stand houdt, maar het maakt Hem ook tot een bedelaar die afhankelijk is van onze welwillendheid. Als Hij niet almachtig is, is Hij eigenlijk geen God meer. Dan maken wij Hem even machteloos als de Baäl van Sidon.

De oude man slaapt soms...

3. God met ons

Maar als christenen geloven wij in alle eigenschappen van God tegelijk. Hij is altijd almachtig én Hij heeft altijd lief. Hij regeert het universum én Hij heeft alle mensen lief.

Wij kleine mensen hebben grote moeite om die twee kanten van God met elkaar te verbinden.

Toch wil ik u een uitweg suggereren. Niet een antwoord op al onze vragen, maar een andere manier om naar de wereld en naar ons leven te kijken.

Midden in de duisternis van Elia's dagen zien wij tekenen van Gods aanwezigheid, van Zijn liefde en goedheid. God hielp Elia. Hij zorgde ervoor dat hij overleefde. Eerst leidde Hij hem naar de beek, daarna hielp Hij hem overleven in Sarefat, waar hij voedsel, onderdak en zelfs een huishouden kreeg.

Hoewel het grote geheel somber was, kon Elia Gods liefdevolle hand herkennen die met hem meeging.

Ook de weduwe overleefde de hongersnood. En toen zij haar zoon dreigde te verliezen, bracht God hem weer tot leven. Hoewel zij niet tot het uitverkoren volk Israël behoorde, zegende God, de God van alle volken, haar met voedsel en drank. Te midden van haar moeite hield de HEERE haar liefdevol vast.

Beiden leerden in hun moeilijke omstandigheden op God te vertrouwen. Beiden leerden nederig afhankelijk te zijn van God als hun Onderhouder en Vader.

Conclusie

Wij leren onze Vader-God het best kennen wanneer wij kijken naar de Heere Jezus Christus. Hij liet zien dat God met ons is te midden van de chaos van het leven. Hij was bij God en Hij was God, maar Hij kwam naar de aarde in menselijke gestalte — niet om ons filosofische of theologische antwoorden te geven, maar om met ons te zijn.

Toen Elia de zoon van de weduwe levend terugbracht, concludeerde zij:

"Nu weet ik dat u een man Gods bent en dat het woord van de HEERE in uw mond waarheid is." (1 Koningen 17:24)

Toen Jezus de enige zoon teruggaf aan de weduwe van Naïn, waren de mensen verbaasd. Jezus hield geen lezing over de problemen van het leven. Hij kwam, Hij handelde, en de mensen concludeerden: "God heeft naar Zijn volk omgezien." (Lukas 7:16)

Wanneer wij nadenken over ons leven op aarde, denk ik dat wij onze antwoorden niet zullen vinden door eerst een filosofisch bouwwerk op te richten als kader voor ons denken. Het is veel vruchtbaarder eerst naar de concrete werkelijkheid te kijken, vooral naar de diepte van de put.

En op de bodem, de laagste plaats die wij ons kunnen voorstellen, vinden wij Jezus Christus.

In Zijn korte leven en in Zijn verschrikkelijke dood heeft Hij ons het hart van God getoond. Hij was God met ons, en Hij is nog steeds God met ons, in onze vreugde én in onze ellende.

Dat beantwoordt niet al onze waarom-vragen. Maar Hem kennen vervult de diepste behoeften van ons hart. Het lest onze dorst. Het toont ons Gods macht en Zijn liefde voor ons.

+In de naam van de Vader en van de Zoon en vande Heilige Geest. Amen.